

**Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

Гроші і кредит

Лекція 3 Грошовий оборот і грошова маса

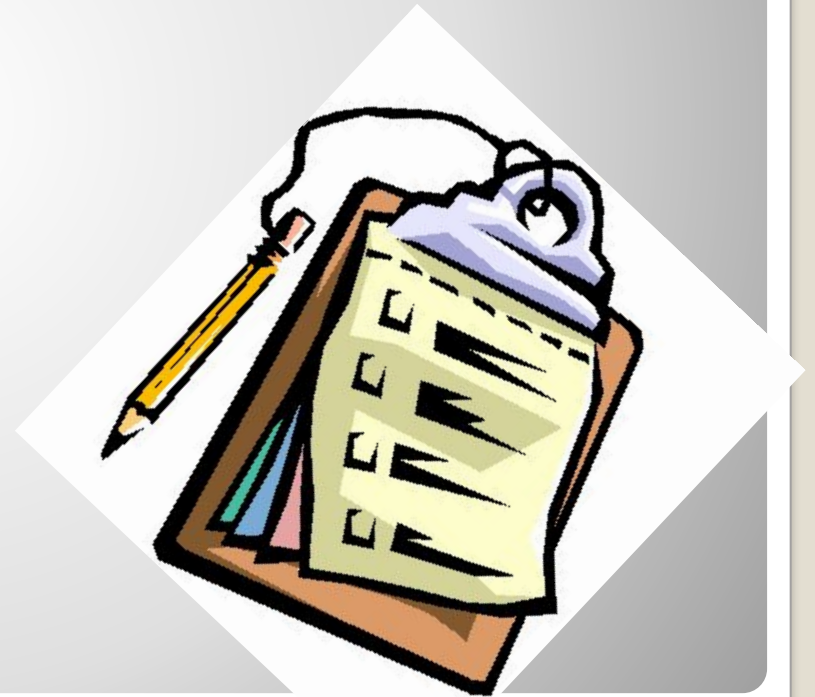

**Мордань Євгенія Юріївна,
к.е.н., ст. викладач
кафедри ФБСС**

Структура лекції

1. Сутність та структура грошового обороту.
2. Модель грошового обороту.
3. Структура грошового обороту.
4. Закон грошового обігу.
5. Грошова маса та її показники.

Суть і структура грошового обороту

Вся сукупність грошових платежів, здійснюваних суб'єктами ринку, складає **грошовий оборот**.

Процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у суспільному відтворенні являє собою **грошовий оборот**.

Грошовий оборот - явище *макроекономічного* порядку

Сукупний

**Види
грошового
обороту**

Індивідуальний

обслуговує

обслуговує

Кругообіг усього сукупного капіталу на усіх стадіях відтворення на макрорівні

Кругообіг капіталу на мікрорівні

**В
І
Д
М
І
Н
Н
О
С
Т
І**

- Гроші функціонують як гроші і не є функціональною формою капіталу (маса грошей, яка перебуває в обороті, не збільшує сукупного капіталу)⁴
- Грошовий оборот здійснюється за рахунок економічних суб'єктів або через емісію грошей;
- Суб'єктами грошового обігу є всі юридичні та фізичні особи, які беруть участь у створенні, розподілі, обміні й споживанні ВВП

- Гроші є однією із функціональних форм капіталу, елементом багатства, яким володіє власник індивідуального капіталу;
- Грошові кошти, які перебувають в обороті, - власні кошти підприємців або сімейних господарств. Брак цих коштів поповнюється за рахунок їхньої мобілізації на грошовому ринку;
- Суб'єктами грошового обороту є власник фірм, домашні господарства та фінансові посередники.

МОДЕЛЬ ГРОШОВОГО ОБОРОТУ. ГРОШОВІ ПОТОКИ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ БАЛАНСУВАННЯ.

Модель грошового обороту відображає рух доходів і витрат чотирьох груп суб'єктів грошового обороту: *фірм, сімейних господарств, державних структур /уряду, фінансових посередників.*

Між ринками продуктів і ресурсів є відтворювальна відмінність. Об'єктами ринку продуктів є вироби, роботи, послуги, що виготовлені і підлягають реалізації в даному відтворювальному циклі. Об'єктами ринку ресурсів є речі, які взагалі не були продуктами виробництва, як наприклад земля, або були вироблені і реалізовані в попередніх циклах відтворення і тому не включаються в обсяг виробленого національного продукту.

В моделі виділено 4 види ринків:

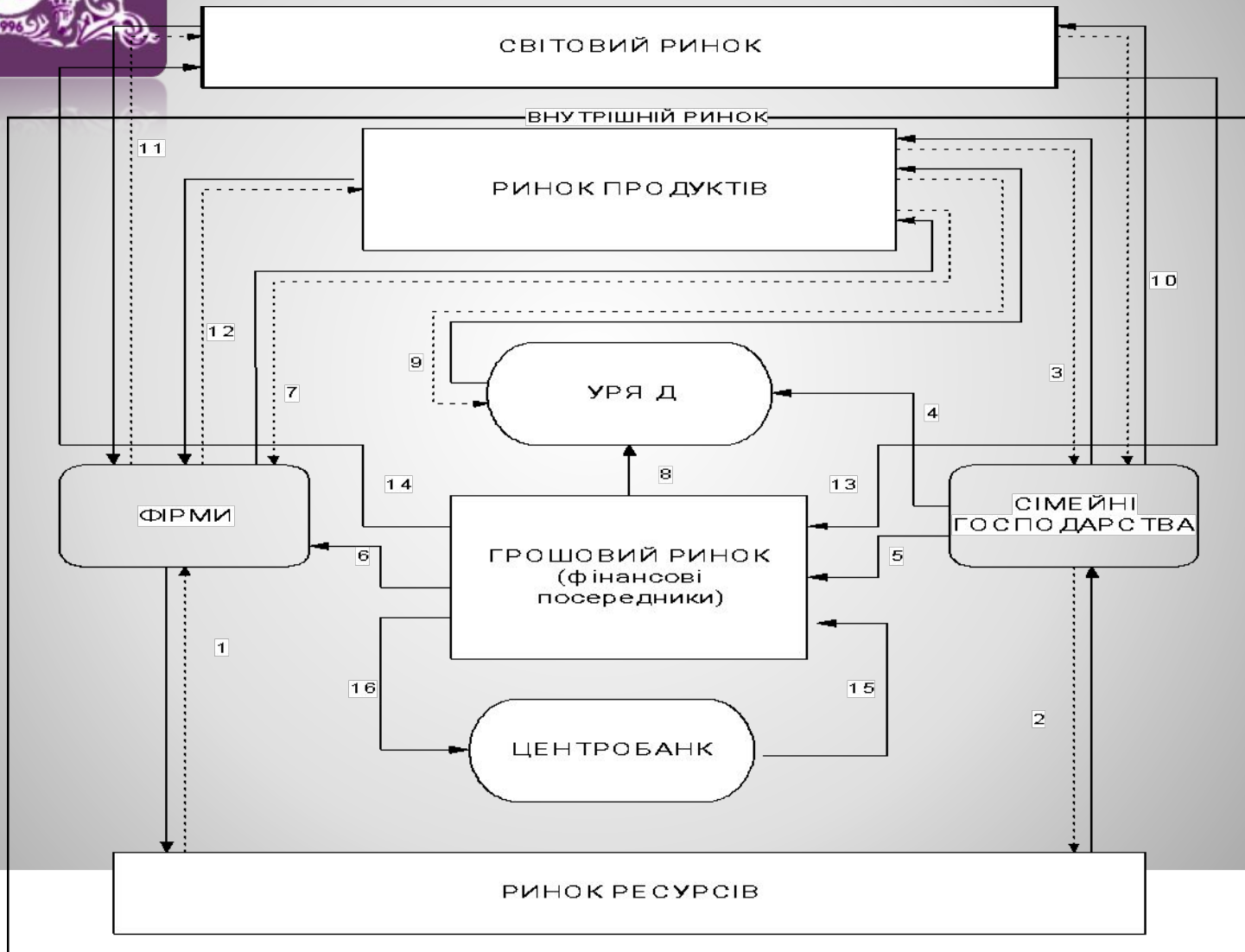
- *ринок продуктів*, на якому реалізується створений фірмами національний продукт;
- *ринок ресурсів*, на якому фірми купляють необхідні для забезпечення виробництва ресурси (робочу силу, земельні ділянки, будівлі, тощо);
- *грошовий ринок*, на якому реалізуються вільні грошові кошти;
- *світовий ринок*.

Грошові потоки пов'язують між собою не тільки всі групи економічних суб'єктів, а й усі види ринків, забезпечуючи тим самим функціонування єдиного ринкового простору країни

Модель грошового обороту

Структура грошового обороту

На мікрорівні гроші обслуговують оборот індивідуального капіталу.

Г-Т...В...Т'-Г'

На макрорівні грошовий оборот обслуговує рух суспільного капіталу

Грошовий обіг-
обслуговує сферу
товарного обміну **Т-Г-Т**

**Фіксально-бюджетний
оборот** – обслуговує тільки
безеквівалентні відносини
й забезпечує
безповоротний рух грошей
(податкові та інші платежі)

Сектори грошового обороту

Фінансовий оборот – пов'язаний з процесом купівлі-продажу цінних паперів (акцій, облігацій, векселів тощо)

Кредитний оборот – обслуговує перерозподільчі кредитні відносини, рух грошей має зворотній характер (відсотки, дивіденди)

Структура грошового обороту

Порівняння секторів грошового обороту

Вид сектору / характерні риси	Грошовий обіг	Фінансовий обіг	Кредитний обіг
Еквівалентність	+	- / +	-
Прямолінійність	+	+ / -	-
Однобічність	+	+ / -	-
Платність	-	-	+

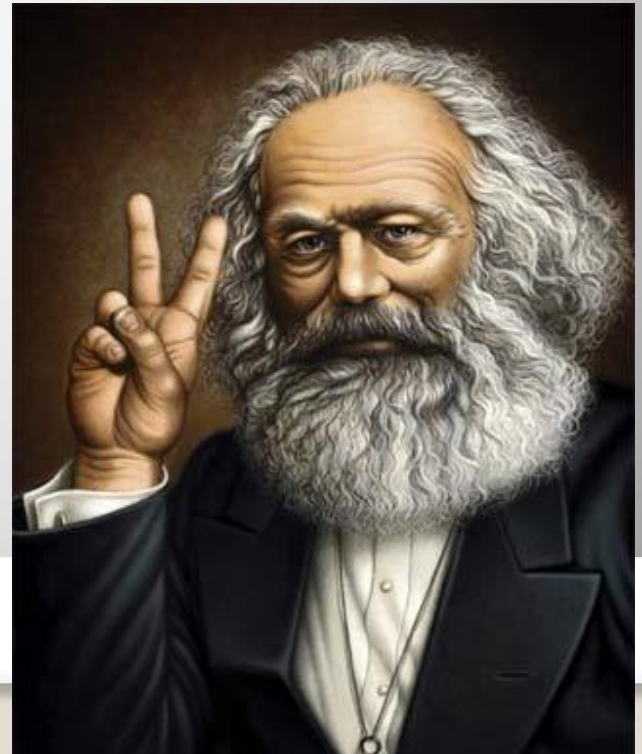
Грошовий обіг здійснюється в готівковій та безготівковій формах.

- ❑ у сфері готівкового обігу гроші рухаються поза банками, безпосередньо обслуговуючи відносини економічних суб'єктів.
- ❑ У сфері безготівкового обігу гроші переміщуються за рахунками в банках, не виходячи за межі банківської системи.

Закон грошового обігу

Розмір грошової маси, необхідної для обслуговування господарського обороту, залежить від цілого ряду факторів, причинно-наслідковий зв'язок між якими була встановлена К. Марксом, що сформулював закон грошового обігу:

кількість грошей, необхідних для обігу, змінюється прямо пропорційно сумі цін товарів, у тому числі проданих у кредит, а також наступним платежам за винятком взаємних зобов'язань, і обернено пропорційно швидкості обігу грошей.

Закон грошового обігу

Закон грошового обігу може бути представлений наступною формулою:

$$M = (PQ - a + b - c) / V$$

де M — кількість грошей, необхідних для обігу;

PQ — сума цін реалізованих товарів і послуг;

a — сума цін товарів, проданих у кредит;

b — платежі, що наступили;

c — зобов'язання, що взаємно погашаються;

V — швидкість обороту однойменної грошової одиниці.

Грошова маса та її показники

Грошова маса — це сукупність грошей у всіх формах, що знаходяться в економічному обороті на визначений момент часу (кінець місяця чи року). Це один з кількісних показників, що характеризують стан грошового обігу

За структурою грошову масу поділяють на 4 напрями:

- ❖ за ступенем ліквідності;
- ❖ за формою грошей;
- ❖ за розміщенням у конкретних суб'єктів ринку;
- ❖ за територіальним розміщенням

Готівка
поза
банками

=

M_0

Грошовий агрегат — це визначене законодавством відповідно до ступеня ліквідності специфічне угруповання ліквідних активів, які можуть служити альтернативними вимірниками грошової маси.

M_0 +

Переказні депозити
в національній
валюті

=

M_1

M_1 +

Переказні депозити в
іноземній валюті на
інші депозити

=

M_2

M_2 +

Цінні
папери,
крім
акцій*

=

M_3

* Цінні папери, крім акцій - це фінансові інструменти, що обертаються на ринку та ж підтвердженням про зобов'язання бути погашеними готівковими коштами, фінансовим інструментом чи іншим економічно цінним об'єктом. Це **облігації, казначейські зобов'язання, векселі, ощадні (депозитні) сертифікати корпорацій** тощо.

Грошова маса

Основні показники, що характеризують грошову масу:

- ❖ грошова база;
- ❖ швидкість грошового обороту;
- ❖ коефіцієнт монетизації;
- ❖ коефіцієнт доларизації.

Грошова маса

Грошова база - це гроші, які не беруть участі в кредитному обороті та грошовому обігу, але створюють базу для їх розширення.

$$Гб. = M0 + Mк + P,$$

де $M0$ - готівка поза банками;

$Mк$ - готівка в касах банків;

P - резерви комерційних банків на їх рахунках у НБУ.

Швидкість обігу готівки

Характеризує частоту (оберти), з якою кожна одиниця готівкових, в обороті, грошей (гривня, долар тощо) використовується в середньому для реалізації товарів і послуг за певний період (рік, квартал, місяць). Виходячи з відомого рівняння обміну І. Фішера $MV = PQ$, величину швидкості обігу грошей можна визначити за формулою:

$$V = P * Q / M0$$

де V — швидкість обігу готівки;

P — середній рівень цін на товари, послуги (індекс цін готових товарів та послуг)

Q — кількість товарів і послуг;

$M0$ — сума готівки в господарському обороті.

Грошова маса

Коефіцієнт монетизації

$$K_M = \frac{M}{\text{ВВП}} \text{ або } K_M = \frac{1}{V}$$

де K_M - коефіцієнт монетизації;

M – маса грошей на кінець року, взята за агрегатом M_2 ;

ВВП – річний обсяг, виробленого власного внутрішнього продукту (за поточними цінами);

V – швидкість грошей (кількість обертів грошової одиниці).

Чим вищий цей показник – тим краще. Це пов'язано з тим, що збільшення цього показника вказує на посилення мобільності економіки, яка досягається зростанням ступеня варіантності в поведінці господарюючих суб'єктів: підвищення рівня монетизації ВВП означає, що учасники суспільного виробництва значну частину виробленого продукту схильні зберігати не в натуральній (у вигляді незавершеного виробництва, виробничих запасів тощо), а у вартісній формі.

Грошова маса

Коефіцієнт доларизації

$$K_d = V_k / M$$

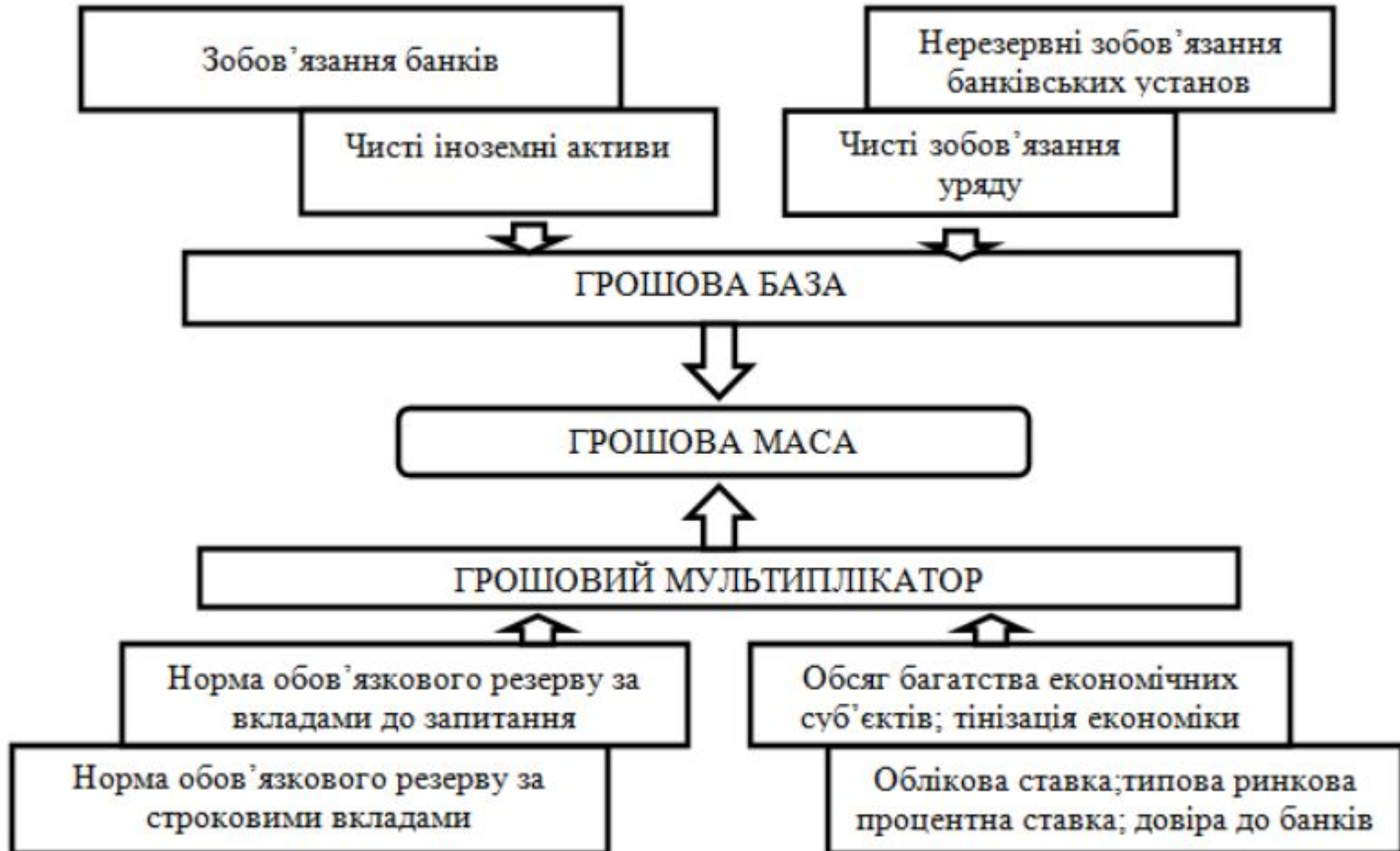
де V_k - валютні кошти,

M - середня маса грошей, що перебуває в обороті за даний період

Грошова маса

Грошова маса

Грошово-кредитний мультиплікатор— це процес створення нових банківських депозитів (безготівкових грошей) при кредитуванні банками клієнтури на основі до-даткових (вільних) резервів, що надійшли до банку ззовні.

Грошова маса

Чинники, що впливають на коефіцієнт мультиплікатора:

- ❖ норма обов'язкових резервів;
- ❖ облікова ставка;
- ❖ типова ринкова процентна ставка;
- ❖ процентна ставка за депозитами до запитання;
- ❖ обсяг багатства економічних суб'єктів;
- ❖ тінізація підприємницької діяльності;
- ❖ стан довіри до банків;
- ❖ банківська паніка.

Грошово-кредитний мультиплікатор

Процес створення банківських депозитів

Комерційні банки	Нові депозити	Нові позики	Нові резерви
Банк А	1000	900	100
Банк Б	900	810	90
Банк В	810	729	81
Банк Г	729	656	72
Банк Д	656	590	65
Банк Е	590	531	59
Банк Ж	531	478	53
Сума перших 7 КБ	5217	4695	521
Сума решти банків	4782	4304	478
Разом	10 000	9000	1000

Грошово-кредитний мультиплікатор

Як бачимо, початкова сума банківських грошей (1000 грн) в процесі багаторазової експансії банківських депозитів зростає до 9000 грн:

$$(1000 + 900 + 810 + 729 + 656 + 590 + 531 + 478 + X = 9000),$$

а загальний ефект багаторазового збільшення банківських депозитів становить 10 000 грн.

Таким чином, ланцюгова реакція збільшення банківських депозитів за ставки резервних вимог у 10% сприяла перетворенню 1 грн початкового вкладу на 10 грн нових банківських грошей або на кожен гривню нових резервів, які увійшли до банківської системи, було створено 10 грн додаткових депозитів (банківських грошей).

Величина грошово-кредитного мультиплікатора як коефіцієнта збільшення кількості грошей в обігу внаслідок операції на монетарному ринку визначається за формулою

$$m = \frac{1}{MR} \cdot 100\%,$$

де MR — норма обов'язкових резервів. У нашому випадку

$$m = \frac{1}{MR} \cdot 100\% = \frac{1}{10} \cdot 100 = 10\%.$$

Ефект кредитного мультиплікатора (максимальна кількість нових кредитних грошей ΔM) на підставі цієї суми наднормативних резервів (E) визначається за формулою

$$\Delta M = E \cdot m = E \cdot \frac{1}{MR} \cdot 100 = 1000 \cdot \frac{1}{10} \cdot 100 = 10\,000 \text{ грн.}$$

Грошова маса

Особливості побудови
показників грошової маси в
Україні за 1996-2015 рр.